

קצירה כדרך הקוצרים

1. ויקרא פרק כה

(ה) אֶת סְפִיחַ קִצְרִיךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֲנָבֵי נִזְרִיךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבִעֲתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ: (ו) וְהֵיטֵה שְׂבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָה לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתֶּךָ וּלְשִׁכְרִיךָ וּלְתוֹשֵׁבֶיךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:

2. ספרא בהר פרשה א תחילת פרק א אות ג

(ג) את ספיח קצירך לא תקצור, מיכן סמכו חכמים על הספחים שיהו אסורים בשביעית, ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר, לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאינים של שביעית אין קוצים אותה במוקצה, אבל קוצה אתה בחורבה...

3. משנה מסכת שביעית פרק ח משנה ו

תאינים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצה אותם בחרבה אין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין זיתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא ומכניס לבודידה רבי שמעון אומר אף טוחן הוא בבית הבד ומכניס לבודידה:

שיטה א' איסור אכילה מן השמור

4. תוספות מסכת ראש השנה דף ט עמוד א

קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית - דוקא כי אורחיה אסור לקצור אבל ע"י שינוי מותר אפילו בשביעית כדאיתא בת"כ דדריש ואת ענבי נזירך לא תבצור כדרך בוצרין מכאן אמרו תאנה של שביעית אין קוצין אותה במוקצה אבל קוצה אותה בחרבה וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו) והא דתניא בתורת כהנים מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בצירה אסור וע"י שינוי שלא כדרך בצירה מופקר שרי ומשומר אפילו שלא כדרך בצירה נמי אסור

5. ראב"ד ספרא בהר פרק כה

לא תבצור מן השמור בארץ אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. נראה לי שאין זה המדיש נדרש מזה הפסוק שהרי אנו דורשין אותו בסמוך לא תבצור כדרך הבוצרים וכו' ואם כן נאמר כי מן השמור אסוד לבצור כדרך הבוצרים אבל מן המופקר בוצר כדרך הבוצרים: והא אמרינן עלה מכאן אמרו תאינים של שביעית אין קוצצין איתו במוקצה... אלא כך נראה לי דמילתא בעלמא קאמ' ידחכי קיימא לן מן השמור בארץ אי אתה בוצר כדאמרינן לקמן והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מן השבות בארץ אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור הילכך הא דאמר רחמנא לא תבצור לא תלקט לא קאמר דמשמע לא תבצור כדרך הבוצרים הא שלא כדרך הבוצרים מותר מן המופקר קאמר ולא מן השמור כי מן מן השמור בכל ענין הוא אסור כדאמרינן לקמן אליבא דב"ה לרי' יהודה:

6. ספרא בהר פרשה א תחילת פרק א

והיתה שבת הארץ לכם מן השבות בארץ אתה אוכל ואין אתה אוכל מן השמור, מיכן אמרו שדה שנטיבה, בית שמיי אומרים אין אוכלים פירותיה בשביעית, ובית הלל אומרים אוכלים,

7. המאור הקטן מסכת סוכה דף יט עמוד ב

לפי שהמשומר בפירות שביעית אסור הוא באכילה מן התורה כדתניא בסיפרא ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר והיינו דתניא נכרי שהביא פירות ואמר של עזקה הן של ערלה הן ושל נטע רבעי הן אינו נאמן שלא נתכוין אלא להשביח מקחו ופ"י של עזקה הן זה הוא מן המשומר כדכתי' ויעזקהו ויסקלהו וה"ר שלמה טרח לפרשה במקומה בענין אחר וזו היתה כשגגה לפניו.

8. כתוב שם לראב"ד מסכת סוכה דף יט עמוד ב

אמר אברהם: של צרפתי הוא זה ואינו נכון שלא אסרה תורה אלא המשומר ביד ישראל מפני שעבר על [שמות כג יא] והשביעית תשמטנה ונטשתה, אבל שמור ביד גוי לא אסרה. ועוד איזה שבת יש בין שמור לשאינו שמור. אבל של עזקה פ"י ארץ עבודה ומטוייבת. ואם ספיחי אסורים בשביעית כ"ש פירות ארץ עבודה בין של גוים בין של ישראל.

שיטה ב' אסור לקצור בכלי אפילו מן המופקר

9. שנות אליהו הארוך מסכת שביעית פרק ח משנה ו

תאינים של שביעית. דהכלל במשומר אסור בשום ענין אף בשינוי רק במופקר שרי בשינוי ודוקא בתלוש אבל במחובר אסור אף במופקר לקצור כ"א לתלוש בידיים וכן תני בת"כ את ספיח קצירך לא תקצור מכאן סמכו חכמים על הספיחים שיהיו אסורים בשביעית ואת ענבי נזירך לא תבצור מן השמור בארץ אין אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר לא תבצור כדרך הבוצרים פ"י

אף בענבים שהם מופקרים לא התרתי לך רק לתלוש ולא לבצור כדרך הבוצרים...מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין במוקצה אבל קוצה בחרבה אין דורכין ענבים וכו'. ר"ל שעל זה סמכו לאסור ג"כ בתלוש רק ע"י שינוי... ולכך חשיב הכא רק ממלאכת תלוש אבל במחובר אסור אף במופקר ואפי' ע"י שינוי רק לתלוש וכ"מ לשון אסור לקצוץ אותן במוקצה בשעה שעושה קציעות ליבשם אז אין לחתוך אותם בדבר שדרכו בכך כל השנה רק בחרבות דזה אין דרכו בכל שנה

שיטה ג' איסור לקצור כדרך הקוצרים מן המשומר

10. רא"ש מסכת שביעית פרק ח משנה ו

והיינו דוקא הבוצר מן המשומר אבל מן ההפקר שרי כי אורחא וכן מוכח בירושלמי ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. לא תבצור כדרך הבוצרים מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה וכו'.

11. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ח הלכה ו

את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר בארץ אין אתה בוצר אבל בוצר אתה מן המופקר לא תבצור כדרך הבוצרים מיכן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצה הוא בחרבה אין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושים זיתים בבו ובקוטבי ורבותינו התירו לעשות בקוטבי

12. פני משה מסכת שביעית פרק ח הלכה ו

את ספיח קצירך וגו'. כך הוא נדרש בת"כ מן המשומר בארץ וכו' כלומר כל מה שתוציא הארץ אין אתה יכול לשמרו אלא צריך שיהא מפקירו לכל ובוצר אתה מן המופקר ואפי' כן לא תבצור כדרך הבוצרים:

שיטה ד': קוצר כדרך בעלים

13. רש"י ויקרא כה:ה-ו

את ספיח קצירך. אפלו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שגפלו בה בעת הקציר והוא קרוי ספיח: **לא תקצור.** להיות מן זיק בו פשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל נזירך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: **לא תבצר.** אותם אינך בוצר, אלא מן המפקר: והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שונים בה, אתה ושכירך ותושבך:

14. ספר החינוך פרשת בהר מצוה שכט

ופירוש נזירך, כלומר שהנזרת והפרשת אותם מבני אדם ולא עשית מהם הפקר, **לא תבצור אותם עד שתפקירם**, כן הוא דעת רש"י זכרונו לברכה, כי הוא סובר שהשומר שדהו ופירותיו בשביעית אין הפירות נאסרין. וכן כתב בפירושו בסוכה וביבמות, וכן הדבר מדין התורה בראיות נכונות.

ומה שאמרו בתורת כהנים, ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן המשומר בארץ אי אתה בוצר, אבל בוצר אתה מן המופקר, נפרש לדעתנו זה מן המשומר בארץ אי אתה בוצר, בעוד שיהא שמור אסור לך לבצור מהם, אבל לא שיאסרו הפירות בכך.

15. רמב"ן ויקרא פרק כה פסוק ה

ולכך שנו בתורת כהנים (פרק א ג) ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן המשומר בארץ אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר, לא תבצור, כדרך הבוצרים, מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצצין אותן במקצע ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך בעריבה. ופירושו, מדלא כתיב ענבי הנזיר לא תבצור וכתביב נזירך, לדרוש לא תבצור אותם כדרך נזיר שלך אבל תבצור אותם עם העניים כדרך שהם בוצרים, לומר שלא ישמרם לעצמו אבל ילקוט אותם עם העניים כהפקר וינהוג בהם גם כן כדרך שהעניים נוהגין לדורכן בעריבה: ... וכן הענין שאמרו שאין קוצצין התאנים במקצע ולא דורכין הענבים בגת, גדר ואסמכתא מדבריהם כדי שלא יבואו לידי שימור ואסיפת הפירות ויגזלו אותם מן העניים

שיטת הרמב"ם

16. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה א

כל שתוציא הארץ בשנה שביעית, בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית, בין מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו ושניהם נקראו ספיח, בין מן העשבים והירקות שעלו מאליהן ואין להן זרע הכל מותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ואפילו שדה שנטייבה בשביעית וצמחה פירותיה מותרין באכילה, וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה, ואם קצר כדרך הקוצרין לוקה, כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר, או שקצר לעבודת הארץ כמו שבארנו, אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל.

17. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כב-כג

הפירות שיוציא האילן בשביעית לא יאספם כדרך שאוסף בכל שנה שנאמר ואת ענבי נזירך לא תבצור, ואם בצר לעבודת האילן או שבצר כדרך הבוצרים לוקה.

וכיצד עושה תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל מייבשן בחרבה, ולא ידרוך ענבים בגת אכל/אבל/ דורך הוא בעריבה, ולא יעשה זיתים בבית הבד, אבל כותש הוא ומכניס לתוך בד קטן ביותר וטוחן בבית הבד ובקוטב ומכניס לבד קטנה, **וכן בשאר הדברים כל שיכול לשנות משנה**

הבדל בין שמור למופקר?

18. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה א
דעת רבנו דאיסור כדרך הקוצרים הוא בגודל הכמות [ואפי' הפקיר השדה]

19. ר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כב

אבל אין נראה כן דעת רבינו אלא שמן המופקר אסור לבצור כדרך הבודרים שהרי המשנה בסתם פירות שביעית היא שנויה וסתם פירות שביעית מופקרים הם

20. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכח-שכט

והר"ש פ"ח דשביעית משנה ו' מביא ברייתא זו דת"כ דלא תקצור כדרך הקוצרים וכתב כ"ז מיירי במשומר אבל במופקר שרי בכ"ע ומביא שני הברייתות א"כ ניחא דמן השמור אתה בוצר כדרך הבודרים כו' ומן המופקר אתה קוצר בכ"ע **ואפשר דגם דעת הר"ם והרהמ"ח ג"כ כהר"ש ואסור בלא שינוי דוקא מן המשומר אבל מן המופקר שרי בכ"ע.**

אילו פעילויות דורשות שינוי?

21. ספרא בהר פרשה א תחילת פרק א

לא תבצור, לא תבצור כדרך הבודרים, מיכן אמרו תאנים של שביעית אין קוצים אותה במוקצה, אבל קוצה אתה בחורבה, אין דורכים ענבים בגת אבל דורכים בעריבה, אין עושים זיתים בבד ובקוטבי, אבל כותש ומכניס לבדידה, ר' שמעון אומר אף טוחן הוא בבד ומכניס לבדידה.

22. ר"ש מסכת שביעית פרק ח משנה ו

מוקצה - כלי ברזל שחותך בו תאנים כך שמו: חרבה - סכין [לשון] חרב:

23. ראב"ד על ספרא הנ"ל

ומפני שניו שצריך לעשות כך כדי שיהא לא היכר שהוא פירות שביעית

24. רמב"ם על משנה מסכת שביעית פרק ח משנה ו

מוקצה, שם המקום ששוחטין בו הפירות להתיבש כגון התאנים והענבים... ובד שם מסחטת הזתים. וקוטבי, מסחטת זתים קטנה. ובודדה, קטנות בית הבד והיא מסחטה קטנה מאד. ועריבה, כלי הלישה. והכוונה בכל זה שצריך לשנות ושלא יתעסק בפירות שביעית כדרך שמתעסק בשאר שנים, והוא לפי שאמר ה' ואת ענבי נזיריך לא תבצור, ואי אפשר לומר שרצונו בפסוק זה לאסור הבצירה לגמרי, שהרי כבר התיר אכילתם באמרו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ולא נתכוון כאן אלא כמו שביארו בספרא לא תבצור כנגד הבודרים

25. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכח-שכט

והנה הדברים המבוארים כאן ובמס' שביעית שאסור לעשות אין דורכים ענבים בגת כו' ואין עושין זתים בבתי הבד כו' כל הנחו הם מדרבנן כדי לשנות אבל מה"ת אין איסור כלל רק הקציר' והבציר' כמבואר וז"פ במס' שביעית ואין להאריך. ולשון הר"מ והרהמ"ח ואם קצר כדרך הקוצרים כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר כו' ולכאורה כיון דהאיסור רק הקצירה והעמדת כרי ודישה אין איסור מה"ת כלל היאך תלוי הקצירה בהעמדת כרי בקצר כל השדה סגי וצ"ל דהתורה אסרה כדרך הקוצרים וקים להו לחז"ל דרך הקוצרים הוא בכך להעמיד כרי כו' ובל"ז לא הוי כדרך הקוצרים. וכן מ"ש הר"מ והרהמ"ח שלא נאסוף פירות האילן כמו בכל השנה אין האיסור מה"ת על האוסף כי רק בצירה אסרה תורה כמו שסיימו ואם בצר כו' **אלא הבצירה הוא כדרך הבודרים אם אוסף אח"כ כמו בכל שנה ואם לאו לא הוי הבצירה כדרך הבודרים וכ"ז פשוט.**

26. מנחת שלמה על שביעית ח:ו

אולם בדעת הרמב"ם נראה דאפילו קצר כל שדהו במגל קציר כדרך הקוצרים אלא שאח"כ לא העמיד כרי ודש בבקר רק חבטן מעט מעט אינו עובר כלל באיסור תורה. ומה שכתב "אלא קוצר מעט מעט וכו'" נראה שהוא רק מדרבנן דאל"כ קשיא רישא אסיפא דהא בתחילה לענין מלקות הצריך דוקא קצירת כל השדה וגם העמדת כרי ודישה בבקר. וכ"כ גם המנתת תינוך מצוה שכת. ובטעם הדבר נראה שהוא סובר כמו שכתב כמה פעמים בסה"מ שעיקר איסור קצירה ובצירה הוא רק כדי להראות שהפירות הן הפקר ולכן נהי דרבנן החמירו והצריכו לשנות בגוף הקצירה שלא יקצור כל השדה כי אם מעט מעט. והתמירו גם

בתלוש שאף אותו המעט אין דשין וזורין וכן גבי בצירת פירות אין קוצין בחורבה וכו' מ"מ מדאורייתא בתד שינוי נמי סגי ומיהו במנתת חינוך שס כתב דהא דאין דורכין בתחלה לענין מלקות הצריך דוקא קצירת כל... ולכן נלעני"ד בדעת הרמב"ם שמותר שפיר לבצור בלא שום שינוי וסגי רק במה שישנה אח"כ בעבודתן בתלוש. וכן גם לענין קצירה נראה פשוט דמה שכתב כל השדה אין זה בדוקא שהרי ברור הדבר שאם היתה שדהו גדולה וקצר רק חציה והעמיד כרי ודש בבקר ג"כ חייב מלקות. ועל כרחך שעיקר כנתו רק לחלק בין קצירה מרובה שיש בה כדי להעמיד כרי ובין קצירה מועטת שרק חובטין ולא דשין וזורין. וכיון שכן נראה דלעולם עיקר הצרכת השנוי הוא רק בתלוש. ואף דבקרא כתיבי קצירה ובצירה מ"מ גם העבודות שבתלוש נקראים בשם זה. ולכך סגי בשינוי בחלוש ומח שכתב הרמב"ם כל השדה כונתו רק לקציר שיש בו כדי להעמיד כרי ולדוש בבקר. ומה שכתב אח"כ שאינו קוצר כי אם מעט אין זה מטעם שינוי בגוף הקצירה אלא כדי שישנה בעבודתן בתלוש ולא יעמיד כרי. וגם משום דבלא"ה אין מביאין לתוך הבית כי אם מעט. ונמצא שלפ"י לא חילק כלל הרמב"ם בין קצירה לבצירה ובשניהם רק לדבר אחד נתכוין להצריך שינוי בתלוש שלא להעמיד כרי ולדרוך בגת. ומה שאמרו לא תבצור כדרך הבוצרים זהו כמנהג הבוצרים לעשות לאחר הבצירה. וכן מה שכתב החנוך דמדאורתא צריך לקצור מעט ולחבוט אין כנתו כלל להצריך שני שינויים אלא כנתו רק לומר שאסור להעמיד כרי וממילא לא יקצור כי אם מעט. ועפ"י רחש לבי לומר דבר חדש שאפילו לא קצר במגל קציר כדרך הקוצרין כי אם תלש ביד אפ"י אם תלש הרבה והעמיד כרי ודש בבקר חייב מלקות. וכן בבצירה אף אם בצר ע"י שינוי מ"מ אם קצץ את התאנים במוקצה או דרך הענבים בגת ג"כ חייב מלקות כיון דשנוי בפעולת הקצירה והבצירה אין זכר למו כלל בדברי הרמב"ם. לא בחבורו ולא בפיהמ"ש. אלא שמצד הסברא נלעני"ד שאם קצר ראובן כל שדהו ובא שמעון והעמיד כרי ודש בבקר שניהם פטורים הראשון ודאי פטור כמ"ש לעיל. אלא שגם השני פטור כיון שעיקר אזהרת הלאו נאמרה בלשון קצירה ובצירה שהוא מן המחובר ולכן מסתבר שאם שינה בגוף הקצירה יש לחשוב את מעשה הקצירה כאילו לא קצר כלל... אלא שאעפ"י שפיר מצינן לומר דאין זה חשיב התראת ספק משום דכיון שנתבאר שהצרכת השנוי בתלוש הוא עכ"פ חלק מעיקר האיסור לכן אין זה חשיב כתנאי אלא חשיב רק כהשלמת האיסור שעיקר החיוב הוא על סופו. ולכן אפשר דאף אם לא התרו בו בשעת הקצירה כי אם בשעת העמדת הכרי ג"כ חייב מלקות אע"פ שעיקר אזהרת הכתוב הוא בלשון קצירה ובצירה וצ"ע

גדר בצירה: אסיפה

27. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רכב

והמצוה הרכ"ב היא שהזהירנו מקצור מה שתצמיח הארץ מעצמה בשנה השביעית כמו שנקצור בכל שנה. ובאור זה שאנחנו הוזהרנו מעבודת הארץ ומעבודת האילנות בשנת שמיטה כמו שקדם זכרו. ומה שתצמיח הארץ ממה שזרע בה בשנה הששית והוא שיקרא ספיח מותר לאכלו מן התורה בשנה שביעית אבל אינו מותר לנו לקצור אותו אלא בשינוי מעניינו הידוע. והוא אמרו יתעלה (שם) את ספיח קצירך לא תקצור. אינו רוצה בו שלא יקצור אותו כלל, כי הוא כבר אמר (שם) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ואולם ירצה בו לא תקצור אותו כמו שתקצור אותו בכל שנה אלא כמי שיקצור דבר שהוא הפקר בלי הכנה ובלתי תיקון כמו שנבאר (מ' רכג ורכה - ו):

28. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רכג

והמצוה הרכ"ג היא שהזהירנו מאסוף מה שיצמיחו האילנות מן הפירות גם כן בשנה השביעית כמו שנאסוף פירותיהם בכל שנה אבל נעשה אותו בשנוי להורות שהוא הפקר. והוא אמרו (שם) ואת ענבי נזירך לא תבצור. ובא הפירוש (ספרא) לא תבצור כדרך הבוצרים מכאן אמרו תאנים שלשביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצה בחורבה ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין זתים בבד ובקוטבי אבל כותש הוא ומכניס לבודדה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו עם אשר לפניו במסכת שביעית (פ"ח מ"ו):

29. ספר החינוך פרשת בהר מצוה שכח

שלא נקצור ספיחים בשנה השביעית

(א) שלא נקצור מה שתצמיח הארץ מעצמה בשנה השביעית, ולא מה שתצמיח בשנה זו ממה שנזרע בה בשנה הששית, וזהו נקרא ספיח, שנאמר [ויקרא כ"ה, ה'] את ספיח קצירך לא תקצור, רצה לומר שלא נקצור אותו כדרך שאנו קוצרין תבואתינו בשאר שנים. אבל מכל מקום אכילתו הותרה לנו, ובלבד שנאכלהו דרך הפקר, כלומר בלי הכנה, וכמו שנפרש במצוה שלפנינו. כי לא תקפיד התורה בדברים אלו זולתי שיראה ממעשה האדם בכל ענין שנה זו כאילו אין דבר מיוחד ברשותו, רק שהכל ברשות אדון הכל, וכמו שאמרנו למעלה...

ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות בארץ ישראל בלבד מן התורה, ובזמן שישראל שם. ולענין שאר מקומות, הכל כמו שכתבתי בכסף תלוה עשה ד'. ועובר על זה בזמן הבית וקצר תבואה שזרע כדרך הקוצרים, כגון שקצר את כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר כדרך שבני אדם עושים בשאר שנים, לוקה. והמלקט מספיחי תבואות הנזרעות אף על פי שלא קצר הכל ביחד מכין אותו מכת מרדות, שחכמים גזרו עליהן, כמו שאמרנו.

30. ספר החינוך פרשת בהר מצוה שכט

(א) שלא נאסוף פירות האילן בשביעית כדרך שאוספין אותן בכל שנה

שלא נאסוף מה שיוציאו האילנות בשנה השביעית כדרך שאוספין בני אדם פירות אילנותיהן בכל שנה, אבל יש לנו לעשות בדבר שינוי כדי להראות שהכל כהפקר בשנה זו, וזהו פירוש ואת ענבי נזירך לא תבצור [ויקרא כ"ה, ה'] כלומר שלא תבצור כדרך הבורצים, שכן בא עליו הפירוש המקובל. וכמו שאמרו זכרונם לברכה [שביעית פ"ח מ"ו] מכאן אמרו, תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצה הוא בחרבה, ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה, ואין עושין זיתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא ומכניס לבודידה.

אופן השינוי: שינוי בכמות או שינוי באיכות

31. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ד

לדעת רבנו היינו כשעושה התאנים קציעות ושוטחן לייבש לא ייבשן במקום מיוחד לכך אלא בבית שאין בו דירה וזה נקרא חורבה ושינויין אלו גם לדעת רבנו הוא מדרבנן והאיסור דאורייתא הוא כנ"ל ה"א שאוסף הכל כדרך כל השנים ולהרמב"ן ג"ז מדרבנן במופקר וכנ"ל ואין איסור מה"ת אלא לנהוג בעלות ודעת הר"ש והרע"ב דקאי על לקיטה במחובר שלא ילקטם בענין המיוחד לקצוץ התאנים אלא יקצוץ בחרב או בסכין שאין מיוחד לזה **ונראה דכ"ז במקום שאפשר לשנות אבל במקום שא"א מותר** אבל לדעת רבנו **לעולם אין שינוי בעצם הקצירה והבצירה אלא השינוי הוא שלא יעשה בכמות רב וכדרך בעלות והסומך להקל ולקטוף וללקוט מעט מההפקר בלא שינוי במקום שא"א לשנות לא הפסיד ואם קוטפין לאוצר ב"ד בשביל כל בני העיר א"צ לשנות לכ"ע**

32. ספר שמיטה פרק ג ושם הערה 11-12

וכיצד יעשה קוצר מעט מעט או תולש ביד או בסכין או במגל יד שלא כדרך כל השנים גם ישנה בתלוש לא יעמיד כרי ולא ידוש בבקר או במכונת דישה אלא חובט ואוכל וכן בבצירת פירות או שיבצור מעט מעט או שישנה במהות קציצת הפרי כגון אם דרכם לקצוץ במספרים קוצץ בסכין ובחורבה או תולש ביד, וישנה גם בתלוש כגון תאנים לא יקייץ במקום (שמקייץ בכל שנה פיה"מ שם פ"ח ו') וענבים לא ידרוך באותו הגת והזיתים לא באותו הבד אלא בבודידה ועד"ז בשאר פירות שתהא הקצירה והאסיפה לא בדרך הרגיל אלא כדרך שמביא מן ההפקר ואחרי שגם קצירת מעט מעט הוא מטעם שנוי נראה שאפשר להתיר להעמיד מבני ביתו או פועלים שכאו"א ילקט או יבצור מעט מעט ולהביא הכל לביתו

הנה בספרא ובמשנה פ"ח דברו משנוי בצירה שיבצור וידרוך וימסוק בשנוי והרמב"ם פ"ד כ"ב כ"ג בבצירה כתב ג"כ הכי ואילו בקצירה כתב שם (הלכה א') "מעט מעט" והנלע"ד לתת את של זה בזה ובין בקצירה ובין בבצירה כלל אחד הוא שצריך לשנות בקטיפה ובאסיפה להראות שהוא הפקר כמ"ש הר"מ בסה"מ רכ"ב והחנוך שכ"ט וגם מעט מעט הוא שינוי דאלי"כ מנ"ל להרמב"ם כל עיקר ד"ז של קצירת מעט מעט והא דכתב מעט מעט רק בקצירה משום שבבצירת פירות יש מינים שדרכם בכך לקצור מעט מעט אין זה שינוי וזה גם מה דתני שם במשנה ומכניס לבודידה...

ונסתפקתי בשיעור מעט מעט האמור כאן שכנראה איננו אותו שיעור המעט האמור ברמב"ם פ"ד כ"ד במביא בתוך ביתו כדרך שמביא להפקר ושאלתני ע"ז את גאוני אר"י והנה שלשה גאוני אר"י השיבו לי באריכות ותמצית דברי שני הגאוני הרידב"ז והגר"ח ברלין זצ"ל **שהוא שיעור אכילה** כלשון הרמב"ם חובט ואוכל

והגאון הריב"ז הוסיף על דרך שאמרו במלילות מנפח על יד ואוכל ע"י ביצה י"ג וזהו בתבואה **שיקצור כשיעור שראוי לחבוט ביד ולאכול** ובפירות שאין נחבטין ביד הנה בענבים שיעור דריכה בעריבה ובזיתים שיעור של בדידה עכתו"ד והגאון הר"ח ברלין זצ"ל הוסיף שי"ל אחרי שבע"ש התירו לקצור **מזון ג' סעודות** הותר לקצור בכה"ג גם בחול כמ"ש רש"י סוכה ל"ט לענין דמי שביעית עכתו"ד

והגאון הרי"י דיסקין זצ"ל פלפל בספק אם אין כאן הכוונה לקצור **פחות מבשיעור דהיינו גרוגרות** שהוא שיעור קצירה בשבת ומ"ש הרמב"ם חובט ואוכל שלא יצטרפו הקצירות לשיעור אלא שכי זאת רק למלפולא כמובן

33. מנחת שלמה שביעית ה:ו

ועפ"י נלענד דשיעור מעט מעט הנזכר ברמב"ם הנו **פחות מן השיעור הצריך להעמדה כרי ולדוש בבקר**

קוצר בשדות אחרים

34. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ד

איסור זה וכן לעשות זיתים בבית הבד הוא מדרבנן גם לדעת רבנו ובאוצר ב"ד התירוהו [כמו שיתבאר בפ"ו ה"ב] ודוקא הבעלים אבל אותן שזכו מההפקר מותרין בכל בין לדי רבנו בין לדי הרמב"ן כמו שבאוצר ב"ד מותר וגם מותרין לבצור הכל בב"א באוצר ב"ד ולא מעט מעט מיהו אפשר שיש איסור דרבנן גם בשל אחרים כשאוצר הרבה

35. מעדני ארץ שביעית ז:ז

וכמו כן נראה דה"ה נמי לענין לאו לקצירה ובצירה דאין שום מלוק כין קוצר שרהו לקוצר בשדה חבירו, ואע"ג דמתבאר שעיקר איסור קצירה כדרך הקוצרין הוא כדי לשנות ממנהג הבעלים, ויש מקום לכאורה לומר לכל זה דוקא בבעלים עצמם ולא באחרים שבלא"ה אינם בעלים מ"מ נלענ"ד שאינו כן...

קצירת פירות שישית בשביעית

36. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכח-שכט

והנה הלאוין דלעיל זריעה וזמירה אינו אסור אלא בשנת השמטה עצמה וקודם או לאחריו מותר או חרישה בזמן המקדש קודם כמ"ש לעיל ולאוין אלו אינם בשנת השמטה דוקא אלא תלוי בגדולי שביעית מה שגדל קודם שביעית כ"א למי מה שיתבאר שיעורו מותר לקצור אף בשביעית ומה שגדל בשביעית אף לאחר שביעית אסור לקצור ולבצור ונוהג בו הלאוין הללו.

37. חזון איש שביעית כב:ב

תפוז"ז של ששית הנכנס לשמינית דאזלינן בתר חנטה מותרין לקוטפן בשביעית בלי שום שינוי שאין דין ל"ית כדרך הקוצרין אלא בפירות שנתחייב להפקירן, ודרך הקוצרים משום דמיחזי כהנהגת בעלות נגעו בו וכמשי"כ סי' י"ג וכ"ה כלי הר"מ פ"ד ה"ט פירות ששית שנכנסו לשביעית כו' ואע"פ שאוסף אותם בשישית הרי הן כפירות ששית לכל דבר.